

Marcit legjobban Dédi kezei érdekelték. Amikor felnőtt fejjel igyekezett felidézni öreg, mégsem roskatag alakját, a kezeire emlékezett elsőként. Filmszerűen elvékonyodott, átlátszón zsíros bőrn keresztül minden egyes csont külön-külön

16 Falvai Mátyás

A KÖSZLIN-SZEKRÉNY

kivehető volt, de az erek lila hálózatát is kibogozhatta az ember, ha hosszasan elidőzött a göcsörtös kézfejeknél, hús, izom már nyomokban sem tapadt köréjük. Ferde volt szinte minden ujjának utolsó perce, így ha akart, se tudott volna egy határozott irányba mutatni, legalább tizenöt fokkal balra irányított sárgásrózsaszín körme. Kisgyerekként Marci komolyan elszánta magát, hogy kiegyenesíti Dédi ujjait, fél órákat töltött a kézfejek gyömszöklésével, amelyek úgy meredeztek hosszú karja végén, mint egy földből kitépelt növény kiszáradt gyökerei. A hosszú kar amúgy családi vonás volt női ágon, Marci faterja kevés tapintattal, ám az ellenállhatatlannak vélt tréfákat mesélők magabiztos gátlástalanságával cukkolta mindig Marci muterját, *anyád olyan, mint egy orángután, állva meg tudja vakarni a térdét*. Dédi örömmel vette ezeket a hamvukba holt kísérleteket ujjai kiegyengetésére, jól esett fájó ízületeinek a nyomkodás, a törődés, a legkisebb unoka feltétlen érdeklődése, majdhogynem rajongása. Furcsa, érzékiség nélküli szerelem volt ez a kisfiú és a százéves matróna között, kölcsönös hobbivá váltak egymásnak. Dédi már a hét közepén melengetni kezdte magában a gondolatot, hogy Marci családja hétvégén ellátogat hozzájuk. Ha egy óvatlan fél-egy órára a konyhába is visszaabázkodhatott, süteményféléket is készített, legyen mivel várni *kisonokáját*, aki voltaképpen *kisdédonokája* volt. Körülbelül kilencven éves korában ugyanis végleg kénytelen volt retirálni a konyhából, odahagyva hatalmát, méltóságát, nőségét. Szokatlanul magas életkora folytán nem csak a nyugdíjbiztosítóval baszott ki keményen, hanem kétgenerációnyi nőutódjától fosztotta meg a konyhaművészet elsajátításának lehetőségét, elvégre a konyha az ő territóriuma volt, és határait úgy oltalmazta, mint egy dühödt végvári vitéz. Végül nem bírta már kiállni, míg megfő a marhahús, letört a dereka a vágódeszka fölött, meg-megszédült a fűszeres gőzben, úgyhogy azzal a sértettséggel volt kénytelen hátrahagyni aktív éveit középpontját, mint egy lemondott miniszter a stallumát. Néha még be-bejárt, feltenni török kávéját a gázra, vagy csak megvetően odavetni néhány maliciózus megjegyzést Marci nagyanyjának főzési tudományára. Egy alkalommal nyílt kenyértörésre került sor anya és lány között. Dédi váltig állította, hogy a meggyúrt édes tésztába némi só is szükségeltetik, Marci nagyanyja pedig nem győzte nyugtatgatni, hogy *de hát mama, raktam már bele sót, épp annyit, amennyi kell bele*. Az öreglány

hajthatatlan volt, végül felhúzta az orrát, és mérges puffogásokat eregetve föl-alá kezdett járkálni a konyhában, ezzel csak fokozva az amúgy is meglehetősen feszült helyzetet, folyamatosan útban lévén. Csak Marci vette észre, hogy Dédi a konyhapulthoz is odaoldalog. Elsőre nem is volt egyértelmű, hogy a sót tartalmazó, csehszlovák-sárga műanyag edénybe markolt bele, és háta mögött tartott markában (ahogy egyébként is szokása volt járkálni a lakásban), jó kétkanálnyi sót szorongatott, izzasztva vagy fél órán át, várva az óvatlan pillanatot, hogy mikor Nagyi végre elfordul, diadalittas dühvel vágassa bele a tésztás tálba az addigra csomóssá ragadt fűszert. A török kávé valahogy mégis jobban megmaradt Marci emlékezetében. Elképzelése sem volt, hogyan lehet meginni, azt a sűrű, zaccos kotyvalékot, amely úgy forrt barnán, forrón, ahogyan a nagyszülei győrszentiváni telkén lévő budiból habzott elő a szar, miután – ez akkor magától értetődően jó viccnek tűnt – unokatestvéreivel beledobott pár deka élesztőt.

Marci képzeletben mindig lépésről lépésre közelített emlékeihez, a lehető legtávolabbról, a Bécsi kapu térről, Kisfaludy romantikus, nagybajszú szobrától, a Kármelhegyi Szent Szűz rendjének makettszerű, ovális, barokk módra érzéki templomától, a törökvész mementójaként a folyó partján sorjázó mozsárágyúktól, amelyeket – a várfalat felindázó, elvadult borostyán ölében – elragadtatott cowboyként lovagoltak meg Matyival, azután a kettőshíd graciózus, dísztelen, fehér korláttal övezett aszfaltján lépkedett, maga mögött hagyva a Radósziget monarchikus bájjal és szerelmesek nedveivel átítatott foltját, de valahogy mindig a Knézych Károlyról elnevezett, bűdös kis utcában, a kertre néző, krumplihéj-szagú konyhában találta magát, Dédi girbegurba ujjait szorongatva. Pedig elfordulhatott volna a zsidótemplom felé is, a Kossuth-utca felé, a hajdanvolt, igyekvő kereskedők korzószerű utcájába is, akiket páratlan szakszerűséggel iktattak ki a város életéből, hogy maguk után csak a folyvást romló, valaha eleven szépség iránti nosztalgiait hagyhassák. Persze az életkedvet nem lehet kiirtani egy városrészből, mert annak hatalma van. A Kossuth utca akár gyalog, akár biciklivel, de még busszal is nagy élmény a mai napig. A régi polgári házak előtt kanapék, fotelek, bennük az iskolából csellengő cigánygyerekek, esetleg idősebbek méregetik az embert, ahogy elhalad, aztán vagy beszélnek, vagy nem. Nagylányosan öltöző kislányok strázsálnak a Ráctemplom előtt, mert hát férjet fogni így kell, és a Kossuth utca a legjobb hely erre, maga a világot jelentő betoncsík, még kanyar is van benne. Ha kiállnak a ház elé, jobbról-balról jönnek a csávók, ha kell, persze meg is szöktetik őket, és nem kell többé iskolába járni. De Marci képzeletben és a valóságban is mindig jobbra fordul még a Zsinagóga előtt,

a Rába mára öblös parkká szárított hajdani medre fölött, a Knézich utcai házak irányába, különösen annak a négy, kétemeletes bérháznak az irányába, amelyet még a tehetős zsidó építész húzatott fel a maga és a lányai számára, s amelyek homlokdíszén négy leánya arcképét rejtette el a stukkók 18 közé. És ha végül Marci belép ebbe a lépcsőházba, és megcsapja orrát a hűvös doh, ugyanazt az odórt szívja magába, mint nagyapja, süldő zongoratanár korában, alig várva, hogy a kis Teréz (Marci nagyanyja) vállá fölé hajolva igazítsa Chopin kottájára a szertelen fehér ujjacskákat, és ugyanaz a levegő volt ez, amely dohányszínűre pácolta Dédi kézfejen a bőrt, azon a kézfejen, amelyet Marci oly vehemenciával gyúrt-nyúzott, kiegyenesítendő a görcsöket, és amely fölött harmatos szemmel gyászolta Dédi a maga századelőbe vesző ifjúságát, felidézve, hogy mikor még postás kisasszony volt, a Sigray úr, kimondottan az ő két gyönyörű kacsóját – rutinos regényírók úgy mondanák, alabástromkezét –, megcsodálni tért be minden nap, nem sokkal a hivatali idő lejárta előtt.

Marci bátyját, Matyit viszont nem az öreg kéz nyomorgatása izgatta. Valahányszor bezabadultak a hatalmas belmagasságú, öreges melankóliát hűvösen lehelő lakásba, első útja a Köszlin-szekrényhez vezetett. Marci még meg-megállt a komor fotográfiák előtt, különösen a Dédi unokahúgáról készült mellportré előtt, akiről – ki tudja, mennyire megbízható családi krónikák alapján – úgy tudta, 16 évesen követte szerelmét a halálba (pisztolygolyó), és akit nem tudott másként elképzelni, csak akként a virulens bakfisként, kinek serdülő keble és érzéken húsos szája vissza-visszatérő, makacs merevedésektől kísért álmodozásokra indította. Rohanásában még elkapta tekintetével Dédi férjének egész alakos fotóját is, amelyen, ha jó indulatúak akarunk lenni, Chaplin-, ha kevésbé, Hitler-bajusza volt az öregnek, amit Marci mindig kicsit szégyelltt, legalábbis zavarba hozta, e két előadóművész között ugyanis már ekkor is ismerte a különbséget. De hát hazudnánk, ha nem vallanánk be, hogy Marci érdeklődése homlokterében is elsősorban a Köszlin-szekrény állt, amelyet havonta töltött fel értékes árujával Speciál néni. A mai napig heves viták tárgya a családban, hogy valóban ez volt-e a rendes neve a néninek, vagy csak azért ragadt rá, mert ő hozta mindig a speciált, Győrben ugyanis ezen a néven ismerték a Kecszyár nápolyi ostyáját. Speciál néni férje, vagyis, ha elfogadjuk, hogy tényleg így hívták, Speciál bácsi a Győri Kecs- és Ostyagyárban volt cukrász, vagy ahogy mindenki emlegette, a Köszlinben, a gyárat ugyanis a századfordulón vásárolta meg Koestlin Lajos a Magyar-Angol Biscuit Gyár Részvénytársaságtól, hogy több évtizedes munkával elérje vezetékneve köznevesülését. Speciál néni bennfentesként fillérékért vásárolta zsákszámba a selejtes, kis hibás árut, hogy aztán komótosan, de módszeresen végigjárja Sziget házait,

jutányos áron, porciónként túladvá a törött vaníliás karikákon, a szétesett pilótakekszen, a hibásan bevont speciálon, a kicsit túlsült Albert kekszen, és így tovább.

A Köszlin-szekrény. Olyan volt Marciéknak ez a cseresznyefa-berakásos, ódon bútordarab, mint egy valóságos tabernákulum, csak az ebben őrzött ostya sokkal nagyobb vágyakozást keltett bennük, mint a papírízű templomi, amely időről időre csalódást és bosszúságot keltett semmilyen ségével és azzal a tulajdonságával, hogy idegesítően rátapadt szájpadlásukra, így ahelyett, hogy átlényegülve, imádságos lélekkel fogadták volna magukba az oltáriszentséget, bőszen kapirgálták nyelvükkel az átnedvesedett tésztadarabkákat. Az is bajosan hihető, hogy az igazi tabernákumból olyan áthatóan telt és felkavaró illat tódult volna elő, mint ebből a doboznyi szekrénykéből, hívogatva és ígéretve a vanília, a csokoládé, a cukor, a kakaó csodáját. Matyival valóságos hajtóvadászatot indítottak a Köszlin-szekrény kulcsa után, magától értetődő módon ugyanis el volt zárva e kincses ládika a telhetetlen gyerekneptől. Feltúrták az összes fiókot, az összes kabát- és zakózebet, a műkedvelő fényképész Nagypapa fotóit tartalmazó, *Forte* feliratú dobozokat, sőt, nem átallottak Dédi sajátos értékmegőrzőjébe se bekukkantani, amely nem volt más, mint az öreglány hihetetlen kacatokat rejtő matraca. Elképesztő limlomokat halmozott fel e matrac alatt. Szentképektől kezdve, a használt és új harisnyákon, a használt és új zsebkendőkön, a csomóvá összeállt hajhálókon át a gyógyszerlevelekig, kétes tisztaságú fehérmeműkig bezárólag bármit, ami méretét tekintve kicsi volt, és elől hagyva a rendetlenség benyomását keltette volna, a matrac alatt viszont szépen elfért, és bármikor kéznél volt, ha szükség volt rá. Részint ebből is eredt a konfliktus Dédi és Marciék között, Dédi ugyanis nagyobb körültekintéssel óvta a szekrény kulcsát, mint egy Vesta-szűz a szent lángot, és hosszas kérésekre sem volt hajlandó előadni.

Ez vezette Marcit és bátyját arra, hogy a lehető legnagyobb rebellióra szánják el magukat, ami csak elképzelhető volt a Knézich utca külön bejáratú univerzumában. Azon a hétvégén Dédi gondjaira voltak bízva, és a papírforma szerint a kehes pianínót kellett volna verniük, vagy a nagyszoba ajtókeretére szerelt hintát hajtaniuk, esetleg az ezeréves Tolnai Világlapja széteső példányait lapozgatva, jó gyerek módjára, magukban játszódniuk. De mivel Dédi hajthatatlan volt a Köszlin-szekrény ügyében, fellobbant a fiúkban a jakobinus, és úgy döntöttek, áthágják az egyik legtekintélyesebb alapszabályt, és elhagyják a házat, utána nézni, mivel csábít a külvilág. A hatalmas kapun

kilépve először az olajgyár felé néztek el, majd balra, a termálfürdő felé, kissé tanácstalanul álldogálva, egyszersemind a tiltott gyümölcstől, az ellenőrzés nélküli csatangolás lehetőségétől megrészegülve. Úgy számolták, még akár 20 óráig nem keresi őket Dédi, aki Dóra nénivel, a komolyságával mindig kissé ijesztő zsidó asszonysággal üldögélt a kertre néző padon. Hogy pontosabban fogalmazzunk: *padozott*. A padozás szertartása évtizedekre visszatekintő hagyomány volt Dóra néni és Dédi között, lényegét pedig abban foglalhatnánk össze, hogy mindketten kiültek a gangra egy öreg, ki tudja, hányszor átfestett, ez idő tájt éppen barna padra, nézték az elvadult kertet, a nagyvonalú hanyagsággal összetákolt garázst, melyben Nagypapa Trabantja és Dóra néni fiának Daciája pihent, no meg a fenyegetően magas fenyőfát, amelyet elkorcsosult, agresszív borostyán fojtogatott, és Dédi hallgatta – adott esetben egymás után többször is – Dóra néni cseppet sem felcsigázó történeteit és elgondolásait. Minél öregebbek lettek, Dóra néni annál többször ismételte el ugyanazt a történetet, végül ennek az öreges időtöltésnek Dóra néni demenciája és vallási tébolyban kicsúcsosodó víziói vetettek véget, Dédi ugyanis kezdte megelégni a kezébe nyomott, stencilezett papírokat, amelyek a legkülönfélébb démonok agyafúrtságáról adtak számot, egyszersemind ellátták néhány jó tanáccsal az olvasót, miként tarthatók távol a sátán seregei például nedves rongyokkal, amelyeket a nyílászárók hasadékaiba kellett tömködni, hogy ne tudjon beszökni a sok kis szemtelen pokolfajzat. Ekkoriban azonban Dóra néni még megelégedett azzal, hogy egymás után hatszor megossa Dédivel, hogy amikor tegnap este be akart feküdni az ágyába, abban egy rendőrnymozót talált, akit az istennek sem lehetett kiebrudalni onnan, vagy abbéli meggyőződését, hogy a kert végében egy komplett elemi iskolai osztály rejtőzik, nevetgélve, csúfolódva a két öreg hölgyön. Az ilyesmit Dédi már rég megszokta, ahogy ő mondta, *egyik fülén be, másikon ki*, még így is örült, hogy volt társasága ezeken a végtelen hosszúságúra nyúló délutánokon. Egyszóval, Marciéknak bőven volt idejük körbejárni Sziget büdös utcait, nem kellett tartaniuk attól, hogy Dédi napnyugta előtt keresni fogja őket.

Nagyapjuk halála órákkal később érte őket. Már jó két órája játszottak Sztojka néni unokájával, a kis Laurával, akinek féltelen vadsága, és különösen az a hajlandósága, hogy rózszasín punciját doszt mutogassa, teljesen lefegyverezte a két fivért. Sztojka néni csupán néhány házzal lakott odébb, ez a távolság mégis teljesen elszigetelte Marciékat a dédiszagú, szigorúan kontrollált világtól. Sztojka néni, utolsó fillérüket kicsalva hamis svájci bicskát szózott rájuk, Laura pedig húsz forintért engedte meg, hogy belenyúlhasanak ölébe, szigorúan külön-külön. Érthető hát, ha Dédi magából kivetkőzve rohangu, már amennyire visszeres lábai engedték, keresve-kutatva a fiúkat,

míg elő nem kerültek Sztójkáék háztartási hulladéktól illatozó, félhomályos kertjéből, megpillantva az öreg hölgyet, aki drámai hősnőként, botját feje fölött lengetve, a kötelező háló alól kibomló hajjal, feldúlva ragadtatta magát élete legobszcnább kitörésére, és sírásba hajló hangon kiáltozta:

Mákvirágok! Hol vagytok, ti mákvirágok! Bent, a lakásban sokáig kurogottak még az ötvenes évekből hátra maradt, szétnyitható ebédlőasztal alatt, oltalmat remélve az eposzi düh előtt, mire Dédinek sikerült előcsalogatnia őket. Leültette Marciékát a Golgotáról készült – gyermekfejvel is érzékelhetően, minden határt túlfeszítő ízléstelenséggel ábrázolt –, hologramos szentképpel szemben, végül némi habozás után kibökte: *Meghalt a Nagypapa, gyerekek.* Nehezen jött a könny, erőltetni kellett, Marci tehetetlenül nézett bátyjára, hátha ő tudja már, mit kell ilyenkor csinálni, de csak tanácsalanságot látott tükröződni Matyi szemében, ő is éppúgy viaskodott, próbálta elnyomni afölötti bosszúságát, hogy a rózsaszín punciját nagy odaadással mutogató, gyermeki bájjal, mégis vérbőn és kurvásan incselkedő Laura társaságától megfosztották, egy olyan dolog miatt, amit hirtelenjében nem is tudott hová tenni. Tudták persze, tudták ők, hogy sírni illenek, hogy ez most nem jó, hogy a nagypapa meghalt, meg minden, és szégyellhetik magukat, hogy a rongyos kis szoknya után sóvárognak ilyen színpadi pillanatban, hát igyekeztek erőnek erejével felidézni néhány pillanatot, amelytől elérzékenyülhettek, közben vádlón faggatták a sorsot, hogy *Miért a mi papánkat? Miért kellett éppen őt?* Úgy látták magukat, kívülről, mint egy harmadrangú amorózót, aki az *Isaura, a rabszolgalányban* igyekszik megindultságát mellétpve bizonygatni.

Kisebb családi skandalum is kerekedett a temetésen. A fiúk már felfogtak valamicskét abból, hogy mi is történt a Nagypapával. Marci riadtan hőkölt hátra, amikor beteretlék őket a csupaszfalú kápolnába, és gyanútlan nézelődése közben, mintegy véletlenül pillantotta meg a nyitott koporsóval felravatalozott testet, amelynek sárgás, viaszos, beesett arca a fiúnak éppen szemmagasságba esett. Megsejtette, hogy öröké megfajthetetlen lesz számára, mitől van az, hogy aki élt, egyszerre már élettelen. Most csak annyit látott, hogy az ott a Nagypapa, aki nem mozog, nem beszél, mégsem alszik, mert valahogy mégis más. A skandalum már a sír mellett esett meg. Matyi elkerekedett szemekkel bökte oldalba öccsét, Nagy testvére, Zsuzsi néni felé bökve tekintetével, akinek aszott fején harsányan trónoló, ősz hajszál nélküli, és kissé félre csúszott parókája végtelenített, görcsös nevetést robbantott ki mindkettejükből. Szégyellték magukat, tudták, hogy ezt nem illik, temetésen röhögni, anyjuk meg is ráncigálta őket, ki is osztott pár pofont, de bármennyire kétségbeesetten igyekeztek is moderálni magukat, az inger nem csillapodott.

Dédi ezután nem volt hajlandó vigyázni rájuk. Marci sokáig azt hitte, hogy azért vette le róluk görbécske kezét, mert ilyen javíthatatlan mákvirággént viselkedtek. Az igazság ezzel szemben csupán annyi volt, hogy Dédi rájött, félreverő szívvel, a maga kilencvenöt évével nem alkalmas már arra, 22 hogy a fiúk szülei biztonságban tudhassák nála gyerekeiket.

Azóta is hiányzik Marcinak a ráncos, húsos, még inkább zsíros, petyhüdt karok szárnyként oltalmazó, meleg köpenye, a romló test ezernyi redője közé szorult dédis szag, amelybe orrát fúrva szorongás nélküli nyugvást remélhetett. De sokkal jobban vágyik a Köszlin-szekrény után. Milyen semmihez sem fogható diadal lehetne meglelni kulcsát, és bevackolódni vaníliás karika-illatú, elfogadó terébe, kivárni, míg elmúlik minden, ami bánt.

